

OPROER IN CONGO

Uitgeverij Elsevier, 125 fr. gebonden.

Het is nog niet zo heel lang geleden dat wij de gelegenheid aangrepen, een werk van G. Walschap te bespreken.

Dat wij deze keer de minder gebruikelijke methode volgen om, binnen een tijdsbestek van slechts luttele weken, een andere — de jongste roman van deze schrijver te behandelen, ligt niet zo zeer aan het hoogstaande peil van zijn kunst en aan zijn reeds dikwerf geroemde hoedanigheden, maar aan het verwerkte thema: het koloniale vraagstuk, dat, in onze contreien, eerder ongebruikelijk en weinig voorkomend is en, bij Walschap, zeker verrassing wekt.

Waartlijk, de politieke actualiteit kon moeilijk dichter op de voet worden gevolgd.

Gewis, zelfs in de literatuur, is de koloniale kwestie niet een kersvers opgedoken controverse. Een werk, dat er zijn ontstaan aan te danken heeft; een roman, die een felle en striemende aanklacht tegen de schamteloze uitbuiting van de inlander betekent en, meteen, de Nederlandse letteren op een Europees niveau heeft gebracht en van blijvende waarde is blijven te zijn, hereikt reeds een eerbiedwaardige ouderdom: Multatuli's veelgeprezen en — wat beter is — veelgelezen «Max Havelaar».

Maar toch. Het is slechts na de laatste wereldoorlog dat het kolonialisme in het brandpunt der belangstelling is komen te staan en zijn evolutie in een zodanige fase getreden is, dat een kordate, een door velen gevreesde en minder begeerde oplossing, niet lang meer kan uitblijven.

Het laatste grote gewapende conflict heeft immers de blanken er toe verplicht de kleurvolken op een intense manier in hun militair gaar te doen lopen en de langzaam groeiende emancipatie meteen krachtig doen ontwikkelen.

Deze versnelde ontvoogding heeft tevens, bij de meest vooruitstrevende en gevoelruide kleurlingen, de broosheid en de tegenstrijdigheden blootgelegd van een beschaving, die de blanken beweerden hun als de ideale te brengen en op te dringen.

Bekijk maar even de gebeurtenissen van de laatste naoorlogse jaren: India heeft zijn onafhankelijkheid veroverd; Indonesië heeft zich met de wapens tot een vrije staat omgewerkt.

In Marekko en Tunesië is een ernstige strijd ontbrand voor de rechten, waarop de inlandse bevolking meent aanspraak te kunnen maken.

In Kenia plukken de Britten de wrange vruchten van een gewetenloze uitbuitingspolitiek en staan zij voor de noodzaak een opstand te bedwingen, die zij als een terroristische beweging willen afschilderen, maar die, in realiteit, haar oorzaken vindt in de onmenselijke sociale en economische toestanden, waarin de inboorlingen, in het jaar onzes Heren 1953, nog steeds gehouden worden.

Ook in onze pers zijn officiële, zeer ernstige en zwaartillende dementies verschenen over onlusten in Ruanda-Urundi.

Wat er ook van zij, het is moeilijk dit laatste geval te beoordelen, vooral omdat de berichtgeving nopens onze overzeese gebieden, slechts druppelsgewijze en zeer gefiltreerd wordt doorgelaten.

Maar wij menen dat, ook hier, het Vlaamse spreekwoord van « Geen rook zonder vuur », wel eens toepasselijk zou kunnen zijn.

Dergelijke aanloop tot het bespreken van een roman, kan wel eigenaardig lijken. Maar, het door Walschap, in zijn « Oproer in Congo » behandelde onderwerp, dringt onwillekeurig soortgelijke overwegingen aan de lezer op.

Onze Vliamingen zijn niet erg koloniaal aangelegd. Voor uitwijking heeft hier steeds slechts matige belangstelling bestaan.

Dit is misschien dan ook wel een der redenen, waarom deze auteurs zich alleen sporadisch aan deze, hun zo onbekende, wereld hebben gewaagd.

Wij kunnen er Walschap slechts des te dankbaarder om zijn, vooral voor de wijze waarop hij zijn dankbeelden heeft geponeerd en uitgewerkt.

Inderdaad, in de spaarzame werken, die over onze Congo handelen, wordt vooral getracht ons een beeld te geven van het Afrikaanse werelddeel. En daarom wordt steeds een grote plaats ingeruimd aan het document: aan de grootse natuur, de zo van hier verschillende planten — en dierenwereld; wordt de primitieve snaar betokkeld van de levenswijze der onbeschaafde negers, van de tamtams in de nacht.

Het werk van Walschap is meer cerebraal. Het is

NIET HET LEVEN VAN DE NEGER

het belichaamt de GEVOLGEN van de kolonialisatie.

Teviergeefs zal men er de klassieke natuurbeschrijvingen in zoeken en de zo gebruikelijke « couleur locale », die meestal over dergelijke producten, als een exotische saus, uitgegoten wordt. Ware het niet van de accidentele gegevens,

die de dramatische ruggegraat van de werkelijke inhoud van « Oproer in Congo » vormen, dan had het grootste gedeelte van deze roman zich, zonder enig bezwaar, in Europa, in Vlaanderen, ergens in een debatclub hebben kunnen afspeelen.

De koloniale pionier Van Aspengouwijn is er toe gekomen, fortuin te maken, door het uitbuiten van de negers.

Zijn zoon Célestin is opgegroeid in die sfeer van blanke superioriteit, maar bezit niet het aanmatigende karakter, dat deze overheersing van het blanke ras moet bewijzen. Integendeel, met de neger Johannes, die op hetzelfde tijdstip als hijzelf geboren is en wiens moeder Célestin min is geweest, gaat hij om als met een — wel ietwat onmondige — maar toch bijna gelijkwaardige broeder.

Johannes heeft een goede opvoeding genoten en, door de dagelijkse omgang en de menigvuldige gesprekken met de zoon van de « patron », een dieper inzicht verworven in sommige filosofische en sociale problemen, die Congo beroeren. Hij is er zich van bewust geworden dat zijn volk in een minderwaardige positie wordt gehouden en dat de tijd niet ver meer af is van een grotere onafhankelijkheid en het recht op een werkelijk menselijke behandeling en erkenning.

Wijl Johannes Célestin op een zakenreis vergezelt, vermoordt Theotimus, eerste catechist en voorbeeldig christen van de plaatselijke missie, pater Leopold. De aanleiding tot deze moord is het feit dat Theotimus de vrouw van zijn overleden broeder in zijn huis heeft opgenomen, in afwachting van een definitieve regeling en dat pater Leopold dit gebaar interpreteert als een poging om tot de voorvaderlijke gebruiken en tot de polygamie terug te keren.

Deze moord verwekt een geweldige opschudding, des te meer dat Theotimus niet verdacht wordt en de schuldige dus onbekend is. De oude Van Aspengouwen besluit hem te ontdekken vóór de aankomst der beweegde autoriteiten. Dit doet hij op een oude en beproefde manier, die er in bestaat klopijachten in te richten en door afranselingen, van de opgepakte negers bekentenissen uit te lokken.

Bij zijn terugkeer wordt Johannes op de hoogte gebracht van de gepleegde mishandelingen.

Zijn verontwaardiging bij het vernemen van dergelijke — door de vertellers onwillekeurig nog aangedikte — gruweldaden, slaat zo hoog op, dat hij een vlammende toespraak tot de inlanders houdt en zich aan hun hoofd stelt om van de blanken genoegdoening te eisen.

De weigerende houding der kolonisten doet dit incident omslaan tot een openlijke opstand, waarbij alle blanken, paters, missiezusters en bisschop inclusief, worden gevangen genomen en opgesloten in de kerk.

Johannes, als leider en organisator van de opstand, als verbindingsman tussen negers en blanken, begeeft zich meerdere keren naar de kerk, om zijn daad te verklaren en zijn inzichten over de verhouding tussen beide rassen uiteen te zetten.

Deze redevoeringen, deze discussies tussen Johannes en de bisschop, tussen Johannes en de dokter, tussen de blanken onderling, die meteen alles met andere ogen beginnen te bekijken vormen

DE WERKELIJKE INHOUD

van de roman.

Ongenaadig wordt het altruistische masker van het koloniaal systeem afgeruikt, om de werkelijke drijfveer bloot te leggen: een zuiver utilitair, economisch belang, dat door het uitbuiten van de inlanders, rijkdom moet brengen aan enkele Europeanen.

Deze gedachtewisselingen zijn van die aard dat ze beide standpunten nader tot elkaar brengen, de mogelijke radicale en gewelddadige ontknoping van de opstand doen vermijden: Johannes zal de negers terug aan het werk doen gaan, nadat de oude Van Aspengouwen definitief vertrokken is.

De andere blanken zijn accoord om de zaak dood te zwijgen en Johannes wordt aangesteld als « directeur du personnel » van mijnheer Célestin.

Of deze beloning als een erkenning van de waarde der negers dient beschouwd, of slechts er toe moet strekken Johannes als een renegaat te aanzien, wordt door de auteur niet ontafeld.

Theotimus zal, bij de aankomst van de substituit, uit wroeging zijn misdad deed bekennen en zijn straf ondergaan.

Deze ruwe schets faat vele punten en meerdere personages onaangeroerd, wijl zij tevens geen inzicht geeft in de — voor ons soms verrassende en kinderlijk aandoende — reacties der negers. Het is Walschaps verdienste een weinig gekend geluid in onze taal te hebben binnengebracht.

Men voelt wel dat hier geen beroepskoloniaal aan het woord is. Dit is, ten andere, misschien wel de reden waarom wij zo weinig in de sfeer van die wereld worden binnengeleid.

Maar buiten en boven de anecdoten, verheft de schrijver zijn verhaal tot het plan van een

ALGEMENE MENSELIJKHEID

die aan dit werk een meer dan voorbijgaande betekenis verleent.